

Eläinten, alkioiden ja sukusolujen sisämarkkinakaupan valvonta 2022

Dnro 438/00.01.02.00.01/2023

RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

Ruokaviraston raportti
Hyväksytty kesäkuussa 2023

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Hyväksyjä Sirpa Kiviruusu

Esittelijä Virva Valle, Anna Färkkilä-Dojka ja Kitty Schulman

Lisätietoja Virva Valle, Anna Färkkilä-Dojka

Sisällysluettelo

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA	4
2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	4
3 SUOMEN JA MUIDEN EU:N JÄSENMAIDEN, NORJAN JA SVEITSIN VÄLILLÄ SIIRRETYT ELÄIMET, SUKUSOLUT JA ALKIOT.....	6
4 TOIMINNAN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS.....	8
4.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomeen	8
4.2 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomesta	9
4.3 Puutteiden analyysi.....	9
4.3.1 Puutteiden esiintyminen	9
4.3.2 Puutteista aiheutuvat riskit	10
4.3.3 Puutteiden syyt.....	10
5 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	10
6 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	11
6.1 Toimijoiden ja viranomaisten säädösten tuntemuksen varmistaminen.....	11
6.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	12
6.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet	12
7 TOIMINNAN RESURSSIT	12
8 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN	12

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Sisämarkkinoilla tapahtuvissa eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirroissa lähettäjä sekä lähettävän jäsenvaltion viranomaiset ovat vastuussa siitä, että lähetys täyttää Euroopan unionin lainsäädännön vaatimukset. Tällaisten siirtojen vastaanottaja on ensisijaisesti vastuussa saapuneen lähetysten tarkastamisesta. Suomessa vastaanottajan on otettava yhteys kunnaneläinlääkäriin, jos lähetys ei täytä lainsäädännön vaatimuksia tai eläimet ovat sairaita. Vastaanottavan jäsenvaltion viranomaiset voivat tarkastaa lähetystyyppejä pistokokeina tai jos on epäily, että lähetys ei täytä sisämarkkinakaupan vaatimuksia.

Sisämarkkinakaupan vaikuttavuustavoitteet toteutuivat vuonna 2022. Suomessa ei havaittu uusia saapuneiden eläinten, alkioiden tai sukusolujen mukana tulleita vastustettavia eläintauteja.

Toimijoita ohjeistettiin sisämarkkinatuonnin ja -viennin vaatimuksista ja tarkastuksista. Siirtojen yhteydessä paikallisille virkaeläinlääkäreille lähetettiin ohjeistukset tarvittavista tarkastuksista. Eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirrot Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan ja Sveitsiin (sisämarkkinavienti) lisääntyivät hieman verrattuna edelliseen vuoteen. Kunnaneläinlääkärit tarkastivat kaikki lähetykset, jotka edellyttävät terveystodistusta. Määränpäämaissa tehdyt tarkastukset osoittivat, että lähetykset täyttivät pääsääntöisesti lainsäädännön vaatimukset.

Eläinten, alkioiden ja sukusolujen siirrot Suomeen (sisämarkkinatuonti) lisääntyivät verrattuna edelliseen vuoteen. Suomeen siirrettyjen erien tarkastuksia raportoitettiin TRACES (Trade Control and Expert System) -järjestelmään enemmän kuin edellisenä vuonna. TRACES on internet-pohjainen Euroopan komission ylläpitämä järjestelmä, joka on kehitetty varmentamaan eläinten ja eläintuotteiden jäljitettävyyttä ja valvonta niin jäsenvaltioiden välisissä siirroissa kuin tuonnissa EU:n ulkopuolisista maista. Virkaeläinlääkärit eivät raportoi kaikkia tarkastuksia TRACES-järjestelmään. Ohjeistusta ja koulutusta on tältä osin annettu.

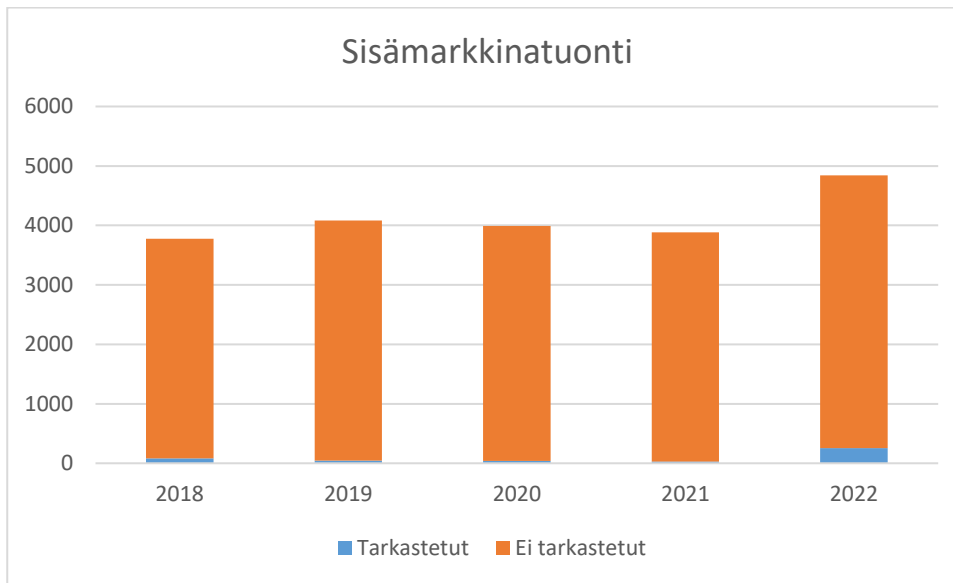
Sisämarkkinakaupan valvonnan voidaan kokonaisuutena katsoa onnistuneen hyvin. Merkittävimmän ongelman muodostavat sääntöjen vastaiset lemmikkieläinten ja hevosten siirrot, joihin on vaikea puuttua valvonnan keinoin, sillä sisämarkkinakaupassa osa tarkastuksista tehdään määräpaikassa. Hevosten laittomat siirrot paljastuvat silloin kun niitä ollaan rekisteröimässä Suomessa ja lemmikkieläinten laittomat siirrot eläinlääkäreiden vastaanotoilla. Lemmikkilintujen osalta tavataan myös eläinten ammattimaista salakuljetusta kaupallisissa tarkoituksissa ilman, että eläimet täyttävät lainsäädännön edellyttämät siirtoehdot. Uusitun eläintautilain myötä Tulli sai toimivallan suorittaa valtakunnanrajalla tarkastuksia ja osa tarkastuksista on suoritettu Tullin toimesta.

Toimivaltaisten viranomaisten ja Ruokaviraston välinen yhteistyö oli runsasta erityisesti laittomien siirtojen selvittelyssä. Tulli, poliisi ja/tai verottaja toimi osallisena osassa tapauksissa. Viranomaisten välisessä yhteistyössä ja ohjauksessa kohdistettiin painopistettä niihin siirtoihin, joissa arvioitiin olevan merkittävä eläintautiriski. Sisämarkkinakaupan valvonnan kattavuuden kulmakivi oli ja tulee olemaan viranomaisten resurssien riittävyys.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Suomeen siirretyt eläimet, alkioita ja sukusolut tarkastetaan valvontasuunnitelman mukaisesti riskiperusteisena otantana. Virkaeläinlääkäreiden tarkastamien erien tarkastusten raportointi tapahtuu TRACES-järjestelmään. TRACES-järjestelmän raportointiin perustuen viranomaiset tarkastivat Suomeen siirretyistä 4843 erästä 256 erää, mikä on huomattavasti suurempi määrä kuin edellisenä vuonna. Virkaeläinlääkärit ovat aktiivisemmin ryhtyneet raportoimaan valvomistaan siirtoeristä. Tarkastettujen erien osuus kaikista Suomeen siirretyistä eristä viiden vuoden ajalta on esitetty kuvassa 2.1.

Kuva 2.1. Suomeen toisista jäsenvaltioista, Norjasta tai Sveitsistä siirretyt erät vuosina 2018–2022 sekä määräpaikassa tarkastettujen erien osuus kaikista eristä merkitty sinisellä.

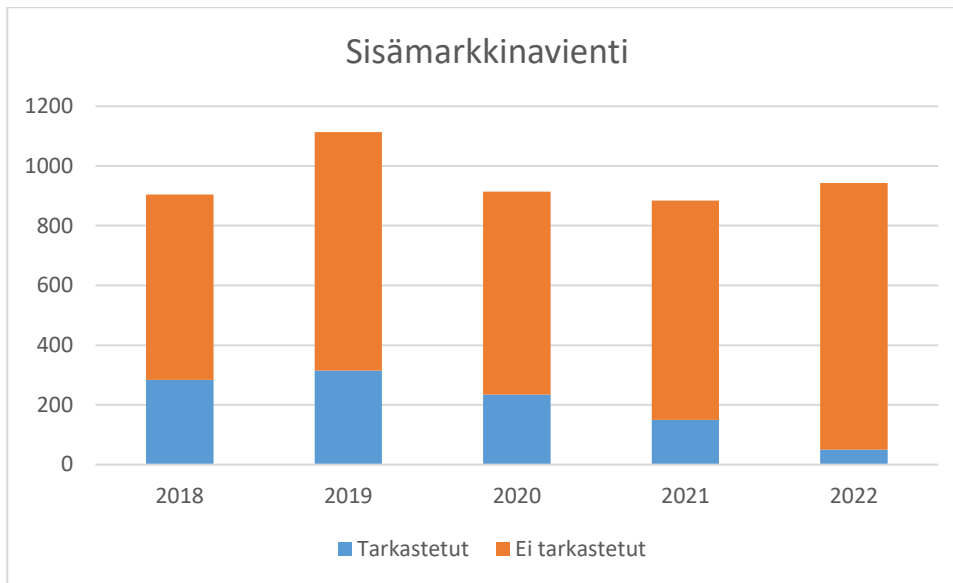

Sekä läänin- että kunnaneläinlääkärit että Ruokaviraston ylitarkastajat seurasivat Suomeen saapuneiden lähetysten terveystodistuksia TRACES-järjestelmän kautta. Terveystodistusten seurannan avulla saadaan tietoa sisämarkkinakaupan toimijoista ja varmistetaan että todistuksissa olevat eläinten terveyttä koskevat vakuudet on todistettu lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Puutteellisiin terveystodistuksiin reagoitiin, mahdollisuuksien mukaan jo ennen lähetyksen saapumista Suomeen, pyytämällä todistuksen varmentaneelta virkaeläinlääkäriltä lisätietoja ja mahdollista korjausta todistukseen. Tuotantoeläinten ja sukusolujen tuonneissa toimijat noudattivat yleensä myös ETT ry:n ohjeita, mikä vähentää eläintautien leviämisen riskiä Suomeen. Harraste-eläimiksi tuotujen tuotantoeläinten kohdalla toimijoiden sitoutuminen ETT ry:n sääntöihin ja ohjeisiin ei ole kuitenkaan itsestäänselvyys.

Aluehallintovirastot eivät järjestäneet tarkastustapahtumia, jossa tarkastettiin pistokokeina jäsenmaiden välillä siirrettävien lemmikkieläinten asiakirjoja ja tunnistusmerkintöjä. Sen sijaan Tullin saaman toimivallan myötä Tulli suorittaa valtakunnanrajalla tarkastuksia. Valvonnoissa yleisin havaittu rikkomus on ollut koirilta puuttuva loislääkitys ja niiden tulokset tukevat käsitystä, että siirtovaatimuksista tiedottaminen on edelleen tärkeää.

Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan tai Sveitsiin siirrettiin kaikkiaan 943 lähetystä, joista 50 lähetykselle raportoitiin TRACES-järjestelmässä tarkastus määräpaikassa. Tarkastusten selkeä määrän väheneminen verrattuna edelliseen vuoteen johtuu osittain siitä, että teuraseläinten lähetykset ovat vähentyneet Suomesta muihin jäsenmaihiin ja tällaiset erät tulee raportoida TRACES-järjestelmään vastaanottomaan toimesta. Tarkastuksissa ei raportoitu eläinten terveyteen liittyviä puutteita Suomesta siirretyissä erissä. Tarkastettujen erien osuus kaikista Suomesta siirretyistä eristä viiden vuoden ajalta on esitetty kuvassa 2.2.

Kuva 2.2. Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan ja Sveitsiin siirretyt erät vuosina 2018–2022 sekä määräpaikassa tarkastettujen erien osuus kaikista eristä.

3 SUOMEN JA MUIDEN EU:N JÄSENMAIDEN, NORJAN JA SVEITSIN VÄLILLÄ SIIRRETYT ELÄIMET, SUKUSOLUT JA ALKIOT

TRACES-järjestelmässä laaditaan ja virkaeläinlääkäri varmentaa viralliset terveystodistukset, silloin kun edellytyksenä on, että virkaeläinlääkäri tarkastaa ennen siirtoa lähetettävät eläimet, sukusolut tai alkiot. Järjestelmässä myös laaditaan ja virkaeläinlääkäri varmentaa ilmoitukset sellaisten eläinten ja sukusolujen siirroista, joissa edellytyksenä on pelkästään siirtoilmoituksen tekeminen.

TRACES-järjestelmän tilastointityökalut mahdollistavat tilastojen laatimisen järjestelmässä laadituista sisämarkkinakaupan terveystodistuksista ja siirtoilmoituksista. TRACES-järjestelmän uudistusta jatkettiin edelleen vuonna 2022 komission toimesta ja edellisen järjestelmäversion aikaisten siirtoerien tilastotietojen hakumahdollisuus poistettiin kokonaan. Järjestelmän tilastotyökalun toiminnassa on uudistuksen jälkeen ollut huomattavia puutteita ja rajoituksia, mikä on aiheuttanut epäselvyyttä tilastotietojen haussa ja lukujen määrittelyssä alla oleviin siirtotaulukoihin.

Kaikkien eläinlajien osalta alla olevat tilastot eivät ole kattavia, sillä näiden osalta lainsäädäntö ei aina edellytä terveystodistuksen laatimista TRACES-järjestelmässä.

- Hevoseläinten osalta tilastoista puuttuvat sellaisten pohjoismaiden välillä kilpailuihin osallistuneiden hevosten siirrot, joissa ei edellytetä terveystodistusta.
- Lemmikkieläiminä siirrettävät koirat ja kissat voivat puolestaan matkustaa omistajan mukana pelkästään lemmikkieläinpassilla ilman terveystodistusta.
- Joidenkin eläinlajien siirroissa lainsäädäntö edellyttää vain omistajan antamaa vakuutusta, jota ei tehdä järjestelmässä (lemmikkilinnut, jäniseläimet)
- Joidenkin eläinlajien siirroissa lainsäädäntö ei edellytä eläinten terveyttä koskevaa todistusta tai vakuutta (esim. jyr sijät)

Vuoden 2022 aikana TRACES-järjestelmään rekisteröitiin kaikkiaan 943 siirtoa, joissa alkuperäpaikka oli Suomessa ja määräpaikka toisessa jäsenvaltiossa, Norjassa tai Sveitsissä. Taulukossa 3.1. on esitetty eläinlajeittain nämä siirrot.

Taulukko 3.1. Vuonna 2022 Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan tai Sveitsiin siirrettyjen erien sekä eläinten, siitosmunien, alkioiden ja sperma-annosten lukumäärä ja elävien kalojen osalta kg.

Laji	Määränpäämaa	Lähetettyjen erien lkm	Lähetettyjen eläinten, sperma-annosten tai alkioiden lkm tai elävien kalojen määrä (kg)
Naudat	DK, EE, SE	5	43
Naudan sperma	DK, EE, SE	40	81532
Naudan alkiot	SE	22	899
Siat	LV, PL	13	423
Sian sperma	-	0	0
Lampaat	EE	4	17
Vuohet	-	0	0
Siipikarja, untuvikot (kana)	EE	205	15582593
Siipikarja, siitosmunat (kana)	BE, DK, PL	16	2514240
Vesiviljelyeläimet, kalat	AT, CH, DE, EE, IT, PL, SE	35	34910 kg
Mehiläiset	DE	2	41
Kimalaiset	-	0	0
Hevoseläimet	AT, BE, CH, DE, DK, EE, ES, FR, IT, IR, LV, LT, LU, NL, NO, PL, PT, RO, SE	792	894
Hevosen sperma	BE, DE, DK, EE, IT, NO, SE	12	956
Teurasporot	SE	7	867
Turkiseläimet	SE	3	23
Koirat, kaupallinen siirto	CH, DE, FR, HR, IR, IT, NL, NO, SE, SL	39	290
Kissat, kaupallinen siirto	FR, SE	7	13

Vuoden 2022 aikana TRACES-järjestelmään rekisteröitiin kaikkiaan 4843 siirtoa, joissa määräraikka oli Suomessa ja alkuperäraikka toisessa jäsenvaltiossa, Norjassa tai Sveitsissä. Taulukossa 3.2. on esitetty eläinlajeittain nämä siirrot.

Taulukko 3.2. Vuonna 2022 Suomeen toisista jäsenvaltioista, Norjasta tai Sveitsistä siirrettyjen erien sekä eläinten, siitosmunien, alkioiden ja sperma-annosten lukumäärä, kalojen osalta kg.

Laji	Alkuperämaa(t)	Saapuneiden erien lkm	Saapuneiden eläinten, sperma-annosten tai alkioiden lkm tai määrä (kg)
Naudat	DK, SE	5	25
Naudan sperma	AT, CH, DE, DK, ES, FR, IR, NL, SE, HU	296	637500
Naudan alkiot	CH, DE, FR, NL,	12	16546
Siat	DK, NL, NO, SE	16	439
Sian sperma	NO	78	902
Lampaat	-	0	0
Vuohet	-	0	0
Siipikarja, untuvikot (kana, kalkkuna)	DE, NL, SE	39	860717
Siipikarja, siitosmunat (kana, fasaani)	AT, DK	110	16891600
Vesiviljelyeläimet, kalat	DK, SE	85	991617
Mehiläiset	AT, BU, DE, EE, IT, LV, MLT, SL	35	3804
Kimalaiset	BE, NL	285	10423
Hevoseläimet	AT, BE, BG, DE, DK, EE, ES, FR, HU, IE, IT, LU, LT, LV, NL, NO, PT, PL, SE, SK	1644	1205
Hevosen sperma	AT, BE, DE, DK, ES, FR, IT, NL, NO, SE	741	4109
Teurasporot	SE	15	1373
Turkiseläimet	-	0	0
Koirat, kaupallinen siirto	AT, BG, CH, CY, CZ, DE, EE, ES, FR, GR, HR, HU, IE, IR, IT, LT, LU, LV, MT, NL, NO, PL, PT, RO, SE, SI, SK	950	4596
Kissat, kaupallinen siirto	CY, CZ, DE, EE, ES, FR, GR, HU, IE, IT, LT, LV, PL, RO	67	157

4 TOIMINNAN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

Suurin osa toimijoista on vakiintuneita ja toiminta täyttää lainsäädännön vaatimukset.

4.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomeen

Vaatimusten vastaisesti toisista EU-maista Suomeen siirrettyjen hevosten lukumäärä nousi edelliseen vuoteen verrattuna. Nousu johtuu ainakin osittain siitä, että uusitun EU-harmonisoidun lainsäädännön myötä myös hevoseläinten siirroille tuli vaatimus varmentaa eläinterveystodistus sähköisesti TRACES-järjestelmään. Hevosilla havaittiin puutteita tunnistusasiakirjoissa tai niillä ei

ollut vaadittua terveystodistusta. Tunnistusasiakirjat olivat joko väärennettyjä tai niiden tiedot eivät vastanneet kyseessä olevaa hevosta. 59:ltä laittomasti Suomeen siirretyltä hevoselta otettiin näytteet tiettyjen vastustettavien eläntautien osalta ja kaikki testitulokset olivat negatiivisia. Virkaeläinlääkärit ryhtyivät tarvittaviin toimenpiteisiin, kun puutteita havaittiin.

Sekä Tulli että aluehallintovirastot tutkivat useita tapauksia vuodessa, joissa toisista EU-maista siirretyt koirat ja kissat eivät täytä vaatimuksia. Määrässä on vaihtelua mutta ilmi tulleita tapauksia on muutama sata vuodessa. Kissoilta ja koirilta voi puuttua lemmikkieläinpassi tai esim. voimassa oleva raivotautirokotus. Aluehallintovirastojen ilmoittamien tietojen mukaisesti koirista ja kissoista suurin osa asetettiin eristykseen, osa palautettiin lähtömaahan ja viisi koira lopetettiin. Suurin osa tapauksista ovat sellaisia, joissa ekinokokkilääkitys puuttui, koirat madotettiin ja ohjeistettiin omistajaa koiran lähipäivien hoidosta. Koirien ja kissojen kaupallisissa siirroissa puolestaan esiintyy jonkun verran tapauksia, joissa toimija laiminlyö tuojan velvollisuuksia.

Vuohien osalta tuli esille tapaus, jossa toimija oli siirtänyt kolme vuotta Suomeen ilman, että eläimet täyttivät lainsäädännön edellyttämiä eläinten merkintään ja rekisteröintiin, kuljetukseen tai eläinten terveyteen liittyviä siirtoehtoja. Avi ryhtyi tarvittaviin toimenpiteisiin ja vuohet lopetettiin.

Suomalaiset toimijat eivät kaikilta osin toimineet lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja raportoineet virkaeläinlääkäreille terveystodistuksissa todetuista puutteista. Todetuista rikkeistä ei pidetty erillistä tilastoa.

4.2 Todetut puutteet ja niiden yleisyys siirroissa Suomesta

Suomesta toisiin jäsenvaltioihin, Norjaan tai Sveitsiin siirretyissä eläimissä ei raportoitu eläinten terveyteen liittyviä puutteita. Vastaanottomaiden raportoinnissa on puutteena ollut väärä toimijan osoite, puuttuva toimijan pitopaikkarekisteröinti ja yhdessä tapauksessa väärä todistusmalli.

4.3 Puutteiden analyysi

4.3.1 Puutteiden esiintyminen

TRACES-järjestelmässä laadituissa terveystodistuksissa esiintyy jonkin verran puutteita niin todistuksen osassa I eli lähetystä koskevissa tiedoissa kuin osassa II eli eläinten terveyttä koskevassa vakuutuksessa. Syynä tähän voi olla se, että todistuksen laatija ei ole osannut tehdä todistusta järjestelmässä teknisesti täysin oikein. TRACESin uutta teknologiaa käyttävä versio otettiin käyttöön vuoden 2021 lopussa ja järjestelmää muutettiin ja kehitettiin koko vuoden 2022 aikana. Version käytön vaikeudet ovat aiheuttaneet selvästi enemmän puutteita todistusten täyttämässä. Puutteet eläinten terveyttä koskevassa vakuutuksessa johtuvat useimmiten siitä, että todistuksen myöntänyt virkaeläinlääkäri ei ole huomionnut Suomelle myönnettyjä lisävakuuksia tiettyjen eläntautien suhteen. TRACES-järjestelmässä tällaiset virheet voidaan korjata laatimalla todistuksesta korvaava todistus. Suurin osa vuoden aikana ilmi tulleista puutteista ja virheistä johtuvat uuden TRACES-version keskeneräisistä toiminnoista. Versiossa ei myöskään ole toiminnassa monia sellaisia rajoittavia toimintoja, joita siellä pitäisi olla lainsäädännön vaatimusten mukaisesti. Näin ollen terveystodistuksia on koko vuoden aikana pystynyt myöntämään järjestelmässä ilman että todistusten täyttäminen noudattaisi lainsäädännön asettamia vaatimuksia. Suomessa virkaeläinlääkäreiden raportointi puutteista järjestelmän valvontaosiossa on osittain tämän seikan takia johtanut huomattavaan raportointimäärän nousuun. Raportoinnissa on esiintynyt vääriä toimijan osoitteita, puuttuvia toimijan pitopaikkarekisteröintejä tai todistuksessa ei ole valittu sellaisia vaadittavia ehtoja, joita tulee todistaa ennen kuin eläin voidaan siirtää toiseen jäsenmaahan. Virkaeläinlääkärit ovat myös raportoineet järjestelmään selvät eläinten terveyteen liittyvät määräysten vastaiset siirrot.

Siirroissa Suomeen eniten määräysten vastaisia siirtoja on lemmikkieläinten ja hevosten siirroissa. Näistä tapauksista tehdään hallintopäätöksiä vuosittain useita kymmeniä. On todennäköistä, että kaikki määräysten vastaiset siirrot eivät tule viranomaisten tietoon. Tulli on uusitussa

eläintautilaissa tarkoitettu valvontaviranomainen ja sillä on toimivaltuuksia tarkastaa EU:n sisällä siirtyviä eläimiä ja niiden asiakirjoja. Tämä muutos parantaa tilannetta ja määräysten vastaisia siirtoja tulee helpommin viranomaisten tietoon ja niihin voidaan puuttua jo rajoilla. Lemmikkieläinten ja hevosten kohdalla on tavattu myös eläinten ammattimaista salakuljetusta. Tällaisissa tapauksissa virkaeläinlääkärit ovat tehneet toimijoista tutkintapyynnön poliisille.

4.3.2 Puutteista aiheutuvat riskit

Tuotantoeläinten (naudat, siat, lampaat, vuohet, porot, kamelieläimet, siipikarja, siitosmunat, mehiläiset, kimalaiset, turkiseläimet ja vesieläimet) siirtojen mukana mahdollisesti tulevat tarttuvat taudit aiheuttaisivat tuotannon menetyksiä ja eläimiä jouduttaisiin ehkä lopettamaan tartunnan johdosta.

Koirien ja kissojen määräystenvastaiset siirrot voivat aiheuttaa riskin kansanterveydelle. Sekä raivotauti että myyräekinokokkoosi ovat zoonooseja. Raivotauti voi olla tartunnan saaneessa eläimessä piilevänä kuukausia ja johtaa oireiden alettua aina kuolemaan niin eläimillä kuin ihmisilläkin. Myyräekinokokkoosi ei aiheuta tartunnan saaneelle koiralle lainkaan oireita mutta voi olla hengenvaarallinen ihmiselle.

Hevoseläinten määräystenvastaiset siirrot voivat aiheuttaa vastustettavien eläintautien leviämistä. Hevosten näivetystautia todetaan Romaniassa ja satunnaisia tautitapauksia on todettu muissakin EU:n jäsenvaltioissa.

Uusien tarttuvien tuotantoeläintautien tulo Suomeen estäisi tai rajoittaisi elintarvikkeiden vientiä. Hyvänä esimerkkinä merkittävästä vaikutuksesta suomalaiseen yhteiskuntaan olisi afrikkalaisen sikaruton pääsy Suomeen. Näin ollen tautiriskin ennaltaehkäisevää torjuntatyötä painotetaan viranomaisten toimesta.

4.3.3 Puutteiden syyt

Toimijat eivät aina ole tietoisia eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden siirtojen vaatimuksista tai toimijat ovat välinpitämättömiä noudattamaan niitä. Usein määräystenvastaisten siirtojen syynä ovat taloudellisen edun saaminen hankkimalla edullisemmin eläimet, alkiot ja sukusolut alemman hintatason maista. Varsinkin lemmikkieläinten osalta motiivina hankkia eläin ulkomailta on usein huonoissa olosuhteissa olevien eläinten ns. pelastustoiminta ja tällöin ei tiedosteta toiminnan aiheuttamaa riskiä muiden eläinten sekä ihmisten terveydelle.

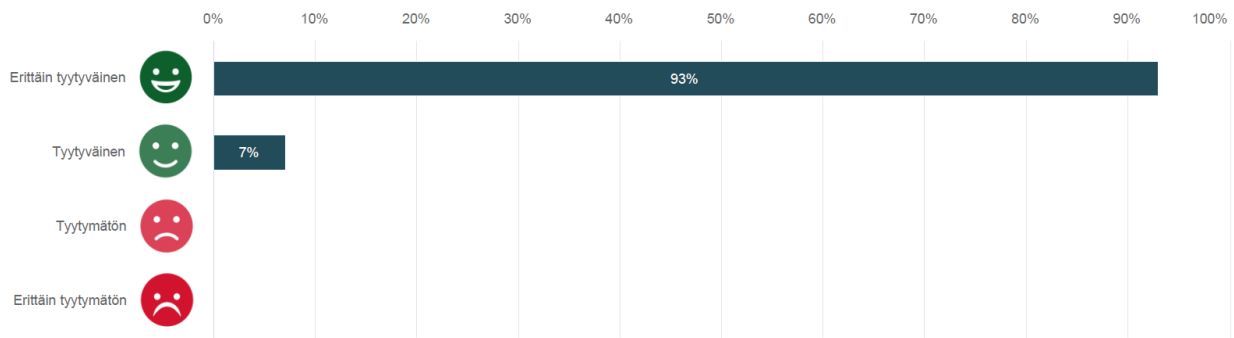
Lemmikkieläinkaupassa, mutta myös harrastesiipikarjan ja hevosten kaupassa esiintyy ammattimaista eläinvälitystä. Eläinkauppaa käydään entistä enemmän internetissä. Eläinten verkkokaupan suoramyynnin helppous houkuttaa ostamaan eläimiä ulkomailta ilman, että on varmistuttu siitä, että eläimet täyttävät lainsäädännön edellyttämät siirtoehdot.

Terveystodistuksissa todettuihin puutteisiin oli useimmiten syynä lähettävän maan virkaeläinlääkäriin tekemät virheet terveystodistuksen laatimisessa. Myös TRACESin uuden version käytön kankeudet aiheuttavat ainakin tilapäisesti ongelmia terveystodistusten laatimisessa.

5 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Komission tarkastusvirasto – Directorate on Health and Food Audits and Analysis ei auditoinut Suomen sisämarkkinakaupan valvontaa vuonna 2022.

Asiakassähköpostin saama palaute oli erittäin positiivista, mikä ilmenee kuvasta 5.

Kuva 5. Asiakaspalvelun sähköpostivastauksiin saadut pikapalautteet vuonna 2022.

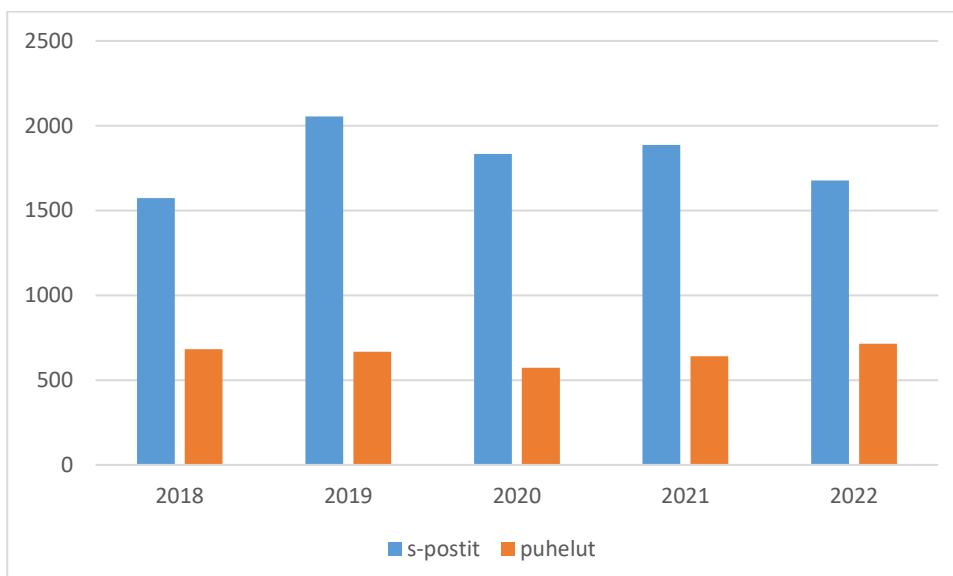
6 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

6.1 Toimijoiden ja viranomaisten säädösten tuntemuksen varmistaminen

Toimijoille tehtyjä ohjeita päivitetään ja kehitetään jatkuvasti (taulukko 6.1.). Sidosryhmien (esim. ETT r.y.) kanssa järjestettiin kokouksia, joissa käsiteltiin lainsäädännön vaatimuksia. Yhteistyötä on eläimiä myyvän verkkosivuston ylläpitäjän kanssa. Eläinten, alkuiden ja sulusolujen sisämarkkinakauppaa koskevia Ruokaviraston internetsivuja on kehitetty. Toimijoita neuvotaan myös puhelimitse ja sähköpostitse. Asiakaspalvelun puhelinneuvonta palvelee kolmena aamupäivänä viikossa ja sähköpostipalvelu arkipäivisin. Asiakaspalveluun tulleiden yhteydenottojen määrä ilmenevät kuvasta 6.2.

Taulukko 6.1. Viranomaisille ja toimijoille tuotettujen ohjeiden lukumäärä (kpl).

		2018	2019	2020	2021	2022
Toimijoille	päivitetyt	26	13	1	5	3
	uudet	0	0	0	0	9
Viranomaisille	päivitetyt	9	2	2	9	3
	uudet	0	0	2	1	10

Kuva 6.2. Yhteydenotot asiakaspalveluun sähköpostitse ja puhelimitse vuosina 2018–2022.

Virkaeläinlääkäreitä koulutettiin ja ohjeistettiin. Heille tiedotettiin myös valvonnassa havaituista puutteista, jotta he osaavat paremmin ohjeistaa ja valvoa toimijoita. Läänineläinlääkäreitä koulutettiin kahdesti vuodessa järjestettävillä AVI-Ruokavirasto neuvottelupäivillä Ruokavirastossa. Koulutuspäivillä käsiteltiin ajankohtaisia sisämarkkinakaupan valvontaan liittyviä asioita.

Tiedotusvälineille toimitettiin materiaalia eläinten, erityisesti lemmikkieläinten ja hevosten siirtoja koskevista vaatimuksista. Myös uudesta EU:n eläinterveyssäännöstöstä ja sen tuomista muutoksista siirtoehtoihin on tiedotettu yleisölle ja kohdennetusti medialle. Lemmikkieläinten ja hevosten siirroissa todetut ongelmat olivat esillä mediassa. Suomen lähialueilla esiintyvän afrikkalaisen sikaruton leviämiskaavan tiedotetaan niin eläintenpitäjiä kuin kuluttajia, sillä tauti ei leviä ainoastaan eläinten mukana vaan myös kuljetusajoneuvojen ja sioista saatavien elintarvikkeiden ja sivutuotteiden mukana.

Eläinlääketieteen opiskelijoita koulutettiin sisämarkkinakaupan edellytyksistä ja erityisesti lemmikkieläinasetuksen vaatimuksista lemmikkieläinten matkustamisessa, TRACES-järjestelmän käytöstä ja eläinterveyteen liittyvän EU-harmonisoidun lainsäädännön uudistuksesta.

6.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Virkaeläinlääkärit tekivät ammattimaisesti lemmikkieläimiä tai hevosia salakuljettavista toimijoista tarvittaessa tutkintapyyntöjä poliisille. Myös Verohallinnolle on ilmoitettu tietoja toimijoista sekä virkaeläinlääkäreiden että Ruokaviraston toimesta.

6.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Virkaeläinlääkäreillä on käytettävissään aina ajantasainen tieto alueensa sisämarkkinoilla toimivista toimijoista TRACES-järjestelmän kautta ilman, että heidän on pidettävä tiedoista omaa kirjanpitoaan. TRACES-järjestelmän puitteissa on mahdollista reagoida todettuihin eläintautiepidemioihin ja tiedottaa toimijoita niistä sekä esim. uusituista ohjeista. Alueelliset virkaeläinlääkärit voivat puutteiden osalta ottaa TRACES-järjestelmän kautta yhteyttä eläinterveystodistuksen tehneeseen lähtömaan virkaeläinlääkäriin.

7 TOIMINNAN RESURSSIT

Aluehallintovirastojen käytössä olevat resurssit on raportoitu yhteisesti kaiken eläinten terveyden valvonnan osalta ja julkaistaan eläinten terveyttä koskevassa valvontaraportissa. Lukuihin sisältyy esimerkiksi sisämarkkina- ja kolmasmaatuonnin valvontaa, eläinten merkinnän ja rekisteröinnin valvontaa AVI:ssä sekä mahdollisesti osittain sivutuotevalvontaa tekevien henkilöiden työpanosta varsinaisen eläinten terveyden valvonnan lisäksi.

Ruokavirastossa eläinten, sukusolujen ja alkuiden sisämarkkinakaupan suunnittelussa ja ohjauksessa on kaksi vakinaista virkaa. Tämä henkilöresurssi ei ole riittävä työmäärään nähden. Vuodeksi 2022 saatiin ulkopuolisella hallitusohjelmarahoituksella palkata määräaikainen ylitarkastaja laatimaan ohjeita. Ilman lisärahoitusta uuden ohjeistuksen aikaansaaminen ja tulostavoitteen täytyminen ei olisi edennyt yhtä tehokkaasti. Ohjeistukseen suunnattu lisäresurssi näkyy selkeästi taulukosta 6.1 tuotettujen ohjeiden lukumäärissä.

8 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN

Verkostoituminen ja yhteistyö eri viranomaistahojen kesken vaatimusten vastaisesti siirrettyjen eläinten osalta on aktiivista ja tapausten käsittelyprosessiin lisätään tarvittaessa uusia organisaatioita. Vuonna 2023 tähän rikostentorjuntatyöhön pystytään satsaamaan ulkopuolista rahoitusta hallitusohjelmarahoituksen muodossa.

TRACESin hyödyntämistä valvonnassa painotetaan koulutuksissa ja TRACES-järjestelmän seuraaminen paikallisella tasolla on korostetun tärkeää. TRACESin uusi teknologia (TNT) on otettu käyttöön myös sisämarkkinakaupassa ja järjestelmän toimintaan sopeudutaan edelleen vuoden 2023 aikana.

EU:n uuden eläinterveys säännösten, säännösten alaisten delegeoitujen asetusten ja uusitun kansallisen eläintautilain soveltaminen 21.4.2021 alkaen on aiheuttanut paljon muutoksia sisämarkkinakaupan valvontaan. Vuosien 2023–2024 aikana on tarkoitus jatkaa vanhan lainsäädännön mukaisen ohjeistuksen päivittämistä. Lisäkoulutusta ja tiedotusta muutoksista annetaan toimijoille ja viranomaisille. Lisäksi uusi eläinten hyvinvointilainsäädäntö tulee vaikuttamaan voimakkaasti seuraeläinten kaupallisiin siirtojen vaatimuksiin. Uuden lainsäädännön toimeenpano tulee tältä osin työllistämään myös sisämarkkinakaupan valvontaketjua.